

וַיִּרְאֵהוּ אֱלֹדִי יְיָ בְּאֵלֶיךָ מִמֶּלֶךְ וְהוּא יֵשֶׁב בְּתֶחֱתֶיךָ הָאֵחָל
בְּהֶם הַיִּיבִּי: (בראשית יח, א)

וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה' . יָסַד לַעֲמֵת כְּמֵה שִׁינָה הַכְּתוּב לְהַקְדִּים הַהוּא
קוֹדֶם הַנִּרְאָה שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר בּוֹ , שֶׁהִיָּה לוֹ לומר וַיִּרְא ה' אֱלֹהֵי,
וְכֵמו כֵּן מֵאִינו שֶׁדַּבֵּר בְּכָל הַמְקוֹמוֹת הַקּוֹדְמוֹת , וַיִּרְא יי אֵל אֲבִרְכָּם
וְגו' לְזִכְרָעָד וְגו' (יב ז) , וַיִּרְא יי אֵל וְגו' אֱלֹהֵי אֵל שְׁדֵי (יז א):

עוד צריך לדעת מה נאמר לאברהם בנוואה ז'. ורבותינו ז"ל אמרו (ב"מ פו:) כי בא לבקרו מכאב מילתו, אלא שלא הוזכר רמז לדבר זה בכתוב:

וַיִּרְאֵהָ כִּי כוֹוֹנָה הַכְּתוּב הוּא שָׂבָא לַהֲדוּיֵעַ שֶׁהִסְרָה ה' שְׂכִינָתוֹ עֲלָיו וְנִעְשָׂה מִרְכָּבָה לְשְׂכִינָהּ, וְתִמְאָל שֶׁאִמְרוּ ז"ל (בב"ר מז ח) שֶׁהֶאֱבֹת מִרְכָּבָה לְשְׂכִינָהּ. וְהוּא לוֹמְרוּ **וַיִּרְאֵהָ אֱלֹהֵי ה'**, שְׂגִילָה ה' שְׂכִינָתוֹ אֵלָיו, וְלִזֶּה הַקָּדִים חִיבָת **אֱלֹהֵי** לְהִזְכֵּרָת ה', לוֹמֵר שֶׁנִּתְגַּלִּית עֲלָיו הַשְּׂכִינָה, מֵה שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בְּלוֹמְרוֹ **וַיִּרְאֵהָ אֱלֹהֵי**, כִּי ה' יִפְסִיק בֵּין הַגִּילּוֹי לְמַתְגַּלָּה בּוֹ, וְהֵבֵן. וְלִזֶּה תִּמְאָל שֶׁלֹּא נִאֲמַר עוֹד **וַיִּרְאֵהָ** כָּל הַגִּבּוֹרֹת הַנֶּאֱמָרוֹת לְאִבְרָהָם אַחֲרֵי זֹאת, אֲלֵא **וַיֹּאמֶר ה'**, כִּי מֵאִי הוּא לִפְנֵינוּ עֹטְרָה לְרֹאשׁוֹ:

עיר ירצה לומר, כי אחר שכל חברה אז נגלה בבשרו יו"ד רשימו קדישא (תנחומא כו יד), והוא אומרו **וירא אליו ה'**, והוא מאמר הזהר (ח"א כד). וזה לשונו: **יכל מאן דשריא ביה רשימא קדישא, שריא ביה שכינתא:**

ההשגות שהיה לאברהם אחר המילה

עיר ירצה, כי באמצעות המילה נראה ה' אליו בשלמות כללות אור עליון, כי יס' בבחינת הראיה ברוך הוא הדרגות זו למעלה מזו, ומה שהשיג אחר המילה היא נבואה שלימה, וזה הודיענו הכתוב באומרו **וירא אליו ה'** ולא אמר **וירא ה'** אליו, שנתכוון לומר כי מה שהגיע מהראיה אליו היא כל בחינת הו"ה שם הנכבד, ולזה הקדים **אליו**. ואחר כך הזכיר המושג, מה שלא היה

ע"י פשטי ופנימיות התורה מטהרים הגוף

יִקַּח זֶה מִעֵץ מִיָּם וְרִחְצֵנוּ רִגְלֵיכֶם וְחִשְׁעֵנוּ תַּחַת הַעֵץ: וְאִקְרָה פֶת לְחֵם וְסַעְדֵּנוּ לַפֶּקֶם אַחֲרַי תַּעֲבֹדוּ כִּי עַל כֵּן עָבַדְתֶּם עַל עֲבֹדְתֵם וַיֵּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה בְּאֵשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (י"ח, ד-ה)

המלאך יחשז גוף, ויחייחם אליו בחינת רגל (פס פו.) כידוע הטעם ליודעי חן. ורמז להם שיקחו מעט מים מפשטי התורה, ויטהרו בו רגליהם, שהוא בחינת גוף הניכר עליהם. וישענו תחת העץ, שהיא התורה שנקראת עץ חיים (משלי ג יח), ולזה אמר העץ בה"א הידיעה. גם אמר להם שיקחו פת לחם, היא בחינת פנימיות התורה, ויסעדו בו פנימיותם, והוא אומרו לבכם. ודקדק לומר פת לחם פת שיש בצחינתו לחם, שהם שלש הויות שהם בחינת חיות העולמות;

יקה נא מעט דגרי. אולי שלא רצה לשנות, כמנהג הלכות באורחים שהיו מקדימין לרחוץ רגליהם לחששת עבודה זרה כאומרים ז"ל (ב"מ פז). ואומרו **מעט**, זה מנהגו לומר לאורחים, להראות כי אין טורח הרבה עליהם, שלא לביישם:

עוד ירמוז ענין הנוגע למלאכים שיקחו מעט מים שהיא התורה (ב"ק יז.) ולזהו כי התורה יס' בה בחינת הפסוק ובחינת הפנימיות. והנה המלאכים שצאו לדמות אנשים, הוא גוף שצבר להם ה' רוחני מהגלגל האוירים (זהר ח"א קלז.) ובערך עשרות

אוכל המלאכים היה לכוונת פנימיות האוכל

בי על בן וגו'. פירוש כדי שלא יאמרו איד מזמינם לכול אחר שהכיר בהם היותם משרתי עליון. כי הגם שפירשנו שיכוין בדבריו אל הרוחניות, עם כל זה הפשט אינו נעקר, וגם במאכל יש סודות מופלאים כאמור (משלי יג כה) לִדְבֹר אֶכֶל לְשַׂעֲבֵעַ נַפְשׁוֹ, לפנימיות הרוחניות. לזה אמר להם **בי וגו'**, פירוש כי טעם

לדברי, **על בן עברתם**, פירוש בן – בסדר זה צדמות אנשים שישנם במזון הגשמי גם כן. ויאמרו בן, פירוש בן הוא כדבריו, שעל בן עברו עליו צדמות אנשים, והסכימו אליו לעשות כאשר דבר. עוד רמזו לו שיעשה כדרך האמור בדבריו, להטעמים רוחניות הגאות להם כרמוז בדבריו, כמו שפירשתי:

יצחק נולד שתי פעמים

ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו: (יה, י)

שוב אשוב וגו'. טעם כפל שוב אשוב. גם אומרו חיה והנה. יכוין לומר על דרך אומרים ז"ל כשנולד יצחק לא היה ראוי להוליד, כי בא מסטרא דנוקבא, ובמעשה העקידה זכה לנפש הראוי להוליד. והוא שרמזו במאמר המלאך שוב אשוב אליך בעת חיה והנה בן לשרה, פירוש מסטרא דנוקבא. ודייק לומר והנה, פירוש המזדמן קודם הוא גדר זה. ואמר אשוב, פירוש

פעם שניה ישוב אליו, פירוש לבחינת אברהם שהוא עלמא דכורא. וזה היה בעקידה דכתיב (להלן כב יא) וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם וגו'. והם שתי פקידות, פקידה ראשונה שיהיה צעולם יצחק, שניה שחיה לו נפש היולדת. וטעם שעשה ה' ככה, לסיבת אומרו (לעיל יז יח) לו יִשְׁמְעֵאל, וכמו שכתבתי שם (פס' יט), ויש סודות:

להאמין בה' בלא ראיות

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי חיתה לי עדנה ואדני זקן: ויאמר יי אל אברהם למח זה צחקת שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת: (יה, יב-יג)

ויאמר ה' אל אברהם וגו'. כריך לדעת אומרו חיה זה. עוד למה אמר חיה אברהם. גם כל הכתוב מיותר, שלא היה לו לומר אלא למח צחקת:

והטעם כי לחוק זה כוונתה לומר האף אמנם שנתאמת אכלה אחר מעשה שתלד, וזה יגיד כי לא האמינה ולא סמכה דעתה על הבטחתי אותה, כי הוא דבר פלא, היפלא מה דבר וגו':

אבן הכונה היא, להיות שמצינו בפרשה הקודמת כי אברהם גם כן חק כשאמר לו ה' בשורת הזרע, דכתיב (יז יז) וַיִּפֹּל אֲבִרְהָם וגו' וַיִּצְחָק, ולא ראינו שהקפיד ה' על שחק אברהם, ויאמר האומר מה נסתנית לחיקת שרה מלחיקת אברהם. ומצינו לאונקלוס שנתכוון לתרגם זה, במה שתרגם לחיקת אברהם 'וחדי', ולחיקת שרה 'וחיכת', אבל על מי סמך הקדוש ברוך הוא להבין שני פירושים משונים בתיבה אחת:

האבות קיימו התורה רק אם לא היה סיבה אחרת

ויקח את האיל ויטעמו לעלה (כב, יג). והקטיר הפתח את הכל (ויקרא א, ט). אמרו ז"ל (ת"כ כאן) לרבות הקרנים והטלפים. וקשה למה לא הקריב אברהם את השה לעולה בקרניו וגו', והניח קרניו לשופרות כמאמרו ז"ל (פדר"א פ"א)... או אפשר שעדיין לא נתנה תורה, והגם שאמרו ז"ל (יומא כח:) 'קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין', כבר כתבתי בפרשיות אבות שזה היה לרצון, כל שאין הכרח בדבר לאיזו סבות זכות, כמו שתאמר נישואי תמר ליהודה, נישואי שתי אחיות ליעקב. וכמו כן קרני איל עמדו לנס בהודעת נביאים, ולזה לא קיימו מצוות העתידות להקטיר קרניו:

ואני זקנתי וגו'. קשה איד יוציא ה' דבר מפיו יתבדך מה שלא היה. והגם שאמרו ז"ל (ב"מ פז.) כי מכאן שמשנים מפני השלום, אף על פי כן לערך רוממות אמינות יתבדך, כי ממנו תולדות אמת, לא ידבר חס ושלום מה שלא היה. ולפי מה שפירשנו שההקפדה היתה על שלא האמינה שתלד לזד זקנתה, כאומרה **אחרי בלותי**, עד שראתה ששבה לימי עלומה, ה' אמת ודבריו אמת, ודייק לומר טעם שהקפיד עליה, שלא

האמינה קודם שנתעדנה, והגם ששרה הוסיפה עוד לומר **ואדוני זקן**, זה היה אחר שהלדיקה בהבטחה כי היתה לה עדנה, צחקת פירוש שמחה, ואמרה שיר ושצח לאל עליון, שאחר בלותה חיתה לה עדנה, שזה יגיד כי שבה לימי עלומה ללדת, והוסיפה להגדיל חסד אל, באומרה **ואדוני זקן** ואף על פי כן ניסיו אל נוססו עליה, כי פשיטא שאחר שראתה עדנה לא תפקק בדבר, ולא אמרה **ואדוני זקן** אלא להודות על נפלאותיו:

על אף יראת העבד מרבו, מודה ועוזב ירוחם

ותבחש שרה לאמר לא צחקתי בי יראה ויאמר לא בי צחקתי: (יה, טו)

צחקתי שלא תוציא מפיה דבר שקר, אלא אמרה ענין שממנו מובן שכונתה לומר לא צחקת, ולזה לא אמר ותאמר לא צחקתי. ולכך

ותבחש שרה וגו'. טעם אומרו לאמר. גם אמרו בי יראה. להודיע לזקת שרה אמנו האלקת, שלא אמרה בפירוש לא

פניני וחידושי אור החיים הק'

בהשכמת הבוקר הוא זמן מסוגל לרחמים

טָרַם וְשָׁכְבוּ וְגו' (יט, ז). עוד טעם שלא השחיתו סדום באותה שעה, שהמתניו עד השכמת הבוקר, כדי שיהיה זמן המיוחד לרחמים להציל את לוט, מה שאין כן בלילה שתגבורת הדינים לא ימלט לוט:

מועשי האדם ניכרים על פניו

אֵל תִּפְיט אֶחָרֶיךָ וְאֵל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֶּפֶר וְגו' (יט, יז). **הטעם** לצד כי הכרת פני האדם תענה בו מזה הפעל (ענין יסע' ג טו; שבת נה), לזה לא יחזיר פניו למול העיר, כי שם המשחיתים ויכירו בו סימן התיעוב, ואין לו זכות להנצל מהם. וצא ולמד מזה עלתה לאשתו:

תפלת אברהם ושרה היה שהורע יהיה ממשנחו (ולא מאחר)

אֲשֶׁר יֵלֶדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק: (כא, ג). ואומר **אשר ילדה לו שרה**, רמז למה שהיו מתפללין תמיד, אברהם היה אומר כל הזרע שלי יהיה מצדקת זו, ושרה גם היא וכו', כנגד תפלתה אומר **ילדה לו**, וכנגד תפלתו אומר **שרה**:

ה' הכין את אברהם לנסיין גדול, והסכים

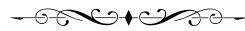
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי: (כב, א). **טעם** הקריאה, להודיעו קודם כי בא האלהים לשאול ממנו דבר גדול. והבין אברהם ואמר אליו **הנני**, פירוש הריני מוכן לכל אשר תאמר אלי:

רבקה היתה בירור הקדושה מהקליפות

הֲנִי יֵלֶדָה מִלִּבָּה גַם הוּא בְּנִי לְנַחֲרֹר אֶחָיךָ: (כב, ב). **וטעם** שהוצרך הכתוב לכתוב כל סדר הנולדים מנחור, גם מפלגשו ראומה, ללא דבר. דע כי כשתנוצץ נפש צדיק מופלאת בעולם הזה, או צדקת כרבקה אם כל זרע הקדושה, לצד מזה שקדם מהתעורבות מבחינות הרע מסיבת חטא אדם הראשון אשר דבק בו רע וטוב, בעונות ימצאון בשכונתה נפשות גדולות מחלק הקליפה, ובעמדה יעמודו עמה, ובצאתה לעולם יצאו כולם בשכונתה, וכל אחד הכיר בחינתו, רבקה האיר אורה בקדושה, וחולתה כמוץ יסוער (השע' יג). ולזה הודיע הכתוב כל האומות שיצאו מנחור, שבתוכם היתה מרגליות טובה רבקה אמנו ע"ה:

בהם, אם צעת המשפט לא חזרו בהם ועודם מחזיקים ברשעם, ולזה שלח המלאכים דמות אנשים צעלי לורה ותואר יפה לבחון בהם, והוא אומרו **ארדה נא פירוש עתה, ואראה הכצעקתה עשו עוד – בלה, ואם לא וגו'**. והם הרשעים כלעקתם עשו, שרצו לעשות עוד מעשה בלתי הגון, ולזה תכף ומיד החליטו המלאכים ואמרו ללוט (להלן יט יג) **מִשְׁתָּחִים לְנַחֲנוּ וְגו'**, אבל קודם לכן לא אמרו כלום, הא למדת אם לא היו מבקשים לשלוח יד במלאכים, אפשר שהיה ה' עושה להם אריכות זמן כמדת **אֶרֶץ אֲפִים** (שמות לד ו). ואולי נגע ה' בדיון זה מדיון מורדת, שאמרו בכתובות (סג.) שאפילו אחר שעברו ארבע שנות בהכרזה, בשעת גמר דין מודיעין אותה, אולי תשוב. ולזה שלח ה' המלאכים דמות אנשים על דעת שלא יסחיתו עד שיראו בהם כי עודם ברשעם. ולזה סמך פסוק **ויפנו משם וגו' לארדה נא, והבן**:

שיאמר האומר והאיד היה לה פנים שתכחש בדברי ה', לזה אמר **בי יראה**, פירוש יש לך לדעת כי העבד הנאמן הירא את רבו, ושגג ועשה דבר בלתי מתוקן, ויוכיחנו רבו על אשר עשה, כשיגדל בלבו הפלגת המורא על אשר עבר רצון אדונו, לא יעזר כח להודות על אשר עשה, להפלגת המורא, ויכחיש, ובהכחשתו עצמה יגיד כי אמת היה הדבר, אלא ללד הפלגת המורא אינו עוזר כח להעזי פניו כי כן עשה. והוא מה שהודיע הכתוב **בי יראה**, והבן. ואמר לה אברהם **לא בי צחקת**, פירוש היותר נאות הוא שתודה **בי צחקת**, כי בזה חפץ ה' שתודה האדם צפיו בפירוש, וכן הוכיחו נביאנו ע"ה שדבר המרובה הוא ומוקדָה וְעִצֵּב יִרְחֵם (משלי כח יג):

חסד ה' שכביכול יורד ממדרגתו לישפט עם הנבראים

אֶרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה הַבְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא יִרְעָה: וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וְגו': (יח, כא–כב)

ארדה נא וגו'. לריך לדעת אומרו לשון ירידה. ועוד למה יטטרך ה' לרדת, והלא כל העולם כרגירי של חרדל לפניו. ועוד אומרו **הבצעקתה וגו'**, וכי האדון צריך הוא יסתפק בידיעה, ורש"י ז"ל פירש כי ללמד בא שלא יפסקו בית דין למטה משפט אלא בראיה. וקשה לדבריו למה לא הספיק לזה מה שאמר הכתוב בפרשת דור הפלגה דכתיב (לעיל יא ה) **וַיִּרְדּוּ יְיָ וְגו'**, ומאינו לרש"י עצמו שפירש כן שם (בשם תנחומא נח, יח):

אבן הכונה היא, כי הודיע ה' הסדר אשר יתנהג בו עם הנבראים ללד החסד והרחמים. הגה שורת הדיון נותנת כי הכל כפי המצויים והמתצייש (כתובות מג, ב"ק פג:), וכשיעבור האדם על אחת מכל מצוות ה' וימרה פי עליון, ללד מעלת האל הגדול יתחייב להאבד הוא וכל סביביו, כי את המלך ה' כבאות הכעים, וכל שהוא מההמראה יתחייב עליה. ויחשוב האדם כי האדון ידיו את עולמו במשפט זה והוא משפט דק, ולעולם אם יבא ה' במשפט בדרך טוען ונטען להשפט עם הנבראים, אפשר שלא יתחייבו, וגם דור המבול אפשר שלא היה נשפט משפט מות, לזה אמר ה' כאן בהודעת דרכיו אל אברהם **ארדה נא**, פירוש לא יספוט בערך מעלתו אלא בהשוואה לנבראים, כדרך אומרו הנביא (ישע' מג כו) **נִשְׁפָּטָה יָחַד** בהשוואה לנבראים הפחותים, ובערך זה יספוט ויראה, אם הוא בערך העקבה **שבאה אלי**, פירוש כי האועק ותובע משפט מה' יחבד המשפט לפי ערך גדולת הבורא, לזה אמר ה' ואם אחר שאעריך המשפט בערך שלילת מעלתו, עדיין שיעור שיהיה תביעת מדת הדיון לחייבם, **בלה, ואם לא, אדעה** אם ראויים לשפוט בדרך זו או לא. ומעתה אין פירוש **ארדה נא** אלא הדרגה בדיון, ולעולם ממקומו יסקיף לדעת ויבחין לכות בני אדם:

עוד יראה, שהגם שצצקתם באה, עם כל זה ראה להבחין

משלם רעה תחת טובה חמור ביותר

וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מָה עָשִׂיתָ לָנוּ וְיָמָה חָטָאתִי לָךְ בִּי הִבֵּאתָ עָלַי וְעַל מַמְלַכְתִּי הָטָאתָ גְּדִלָּה מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי: (כ, ט)

ויאמר לו מה עשית וגו'. לריך לדעת כוונת אומרו מה עשית, ואם רוצה לומר מה המעשה הרע שעשית לנו, היה לו להקדים מה חטאתי לך. אולי שרמז באומרו מה עשית לנו קודם מה חטאתי לך, לרמוז לו מה טובה עשית לנו וגמלתיך רעה שבעד זה הבאת וגו'. והכוונה להיות שאין אדם מתחייב רע

בעולם כמשלם רעה תחת טובה. לזה רמז לו שלא יספיק עשותם לו לאברהם רעה, לעשות להם מה שעשה שרצה לאדם מן העולם, ואין מציאות רע בעולם שיהיה זה תשלומו באומרו מעשים אשר לא יעשו וגו', זולת אם קדם לעשות להם טובה והם גמלוהו רעה, וכל הכתוב הוא דברי תוכחה על מה שעשה:

כשמגיע לאדם ישועה, מזדמן לו מצוה שסגולתה ליפקד

וייפקד את שרה באשר אמר ויעש יי לשרה באשר דבר: (כא, ח)

וה' פקד וגו' באשר אמר. פירוש לא לכל שהתפלל על אבימלך ומטעם כל המתפלל על חבירו וכו' (ב"ק כג.) וזולת זה לא היה נפקד, וזה ימעיט חס ושלום ההבטחה שאמורה בתחילת הפרשה, אלא באשר אמר:

עוד, לעולם כי תפלתו על אבימלך הוא דבר המעמיד לפקידת שרה, והבטחתו יתברך היתה שיתן לו בן, והזמין לו ה' מזה

שסגולתה שיפקד, וזה נתקיימה הבטחתו. והוא אומרו באשר אמר פירוש ולכל האמירה שאמר ה' הוא שנזדמן לו הדבר ונפקדה, כי כשרצה ה' להיטיב, יזמין המטרה שסגולתה היא הטובה המבוקשת:

ותמצא שקודם הבטחת הפקידה כבר נזדמן לאברהם מעשה פרעה, שהוא בדומה למעשה אבימלך, ולא עלה ה' לפרעה כדי שיתפלל עליו אברהם, וזה כך האות למה שפירשנו:

ישמעאל לא נקרא 'בן אברהם'

ותתן ויתלד שרה לאברהם בן לזקננו למועד אשר דבר אתו אלהים: (כא, ט)

ותתן ויתלד שרה לאברהם בן. אמר ותתן, יתברך על דרך אומרים ז"ל (בר"ר נג ה') 'בית מטרון לא היה לה', לזה מודיע כי היה נס גם בהריון. ואומרו לאברהם, רמז בן זה לאברהם ולא ישמעאל לאברהם, כי לא יקרא שמו בן אברהם דכתיב (פס' יב) פי בליחוק יקרא לך זרע. והגם שמצינו שאמר הכתוב (לעיל טז טו) ויתלד ה' לאברהם בן, שם נקרא שמו אברהם, אבל אחר שנפקד שם

אברהם, שלא יזכר עוד שם זה עליו אלא אברהם, ישמעאל אין לו ליקרא בן אברהם. ואולי כי לזה הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה (ברכות יג.), טעם הקפדתו יתברך כי כשיקרא לו אברהם, מיחס אליו ישמעאל לבן, וה' אמר כי בליחוק יקרא לך זרע, ואין זה אלא כשיקרא שם אברהם. וטעם זה אינו ביעקב, לזה הגם שנקרא ישראל (להלן כג כט), אין קפידא שיקרא יעקב:

גודל ניסיון העקידה

ויחי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם הגנני: (כב, א)

ויחי אחר הדברים וגו'. פירוש הדברים האמורים למעלה מהענין, שכמה הרפתקי שעברו עליו עד שנפקד בבן לעת זקנתו, וגם הבטיחו ה' (לעיל כא יב) פי בליחוק יקרא לך זרע, ואחר שהיה יחזק גדול באומרו (שם פס' לד) ויגר אברהם צלחצ' פלשטים ימים רבים, ובשנה ראשונה שירד לפלשטים נולד יחזק, הא למדת כי גדול היה. ובאמצעות הקודם יהיה גדול הסיון מופלא, בין בבחינת אברהם שאחר כמה הרפתקי קדמו לו עד שנפקד, ואחר כמה הבטחות מה' כי בליחוק יקרא זרעו, הוא אומר לו שיקרבו

ולא הרהר בלבו, בין בבחינת יחזק שהגם שהיה גדול כנשמע מפסוק הסמוך ויגר וגו', הא למדת שגדול היה ולא עכב: **גם** נתכוין לומר אחר הדברים, שבזה יולדק לומר לו את בנך את יחידך, ולא קודם הדברים הנאמרים בסמוך, שהרי היה לו לשמעאל ואינו יחיד:

והאלהים נסה וגו'. אמר והאלהים בתוספת וא"ו ותוספת ה"א, לומר מלבד נסיונות שקדמוהו, הוסיף לנסותו בגבורת הדין נסיון ערס:

כל מיני האהבות צריך האדם למסור להשי"ת

ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ חמריה והעלהו שם לעלה על אהרן החרים אשר אמר אליך: (כב, ב)

את בנך וגו'. כאן רמז לשלם אהבות שחייבה תורה לכל איש ישראל לזהב הבורא ברוך הוא, 'בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד' (דברים ו ה.). **בכל לב,** אין לך דבר שחביב בלב אדם כאהבת הבנים, והוא אומרו את בנך. וכנגד בכל נפשך, אמר את יחידך, וכיון שאין לו אלא הוא, הוא הנפש, כי מי שאין לו בנים

חשוב כמות (נדרים סד.). וכנגד ובכל מאודך, אמר אשר אהבת, פירוש אותו אהבת יותר מכל קנייניך, וכל קנייניו כנגדו אין. ואף על פי כן העלהו לי וגו'. ונתכוון ה' לפרט כל זה להודיעו שהגם שיסנו אלו כלל ההדרגות, אף על פי כן חפץ ה' שיקריבהו לו לעולה: